

СТРУЧЊАЦИ О СИНДИКАТУ

РАДНИЦИ, СОЦИЈАЛНИ ПАНТ И СОЦИЈАЛНИ "РАТ" (I)

Пристанак на понижење

У развијеним капиталистичким друштвима појам социјалног партнера односи се на репрезентативне представнике послодаваца, радника (и других категорија запослених) и државе

Пише: Нада Новаковић

У Србији се већ неколико месеци најављује преговарање власти, синдиката и удружења послодаваца и потписивање "социјално-економског споразума". По најновијим информацијама реч је, поред осталог, о споразуму који би важио до краја 2011, а само један његов део односио би се на минималну цену рада. Овде се осврћемо на најважније акценте и ставове учесника споразумевања и поредимо их са сличним потезима у протекле две године. То значи да се трага за суштином односа између социјалних партнера и основним последицама тога по већину запослених, а пре свега мануелних радника.

Европеизација радног и социјалног законодавства Србије имала је и добре и лоше стране. Она је донела нове термине, наизглед опште и не-

утралне, као што су запослени, послодавац, социјални партнер... Све то чињено је у настојању да се што брже и даље побегне од старог система, а да су при томе нестајале, никако случајно, основне цивилизацијске тековине радног законодавства (осмочасовно радно време, право на плаћено боловање, штрајк, бесплатно лечење, зараде и пензије од којих може да се живи, образовање и професионално усавршавање). С тим се већина запослених, већ увелико суочила, а посебно они у приватном сектору и "сивој" економији. Зато је важно сагледати шта за њих значи споразумевање представника власти, капитала и радника.

У развијеним капиталистичким друштвима појам социјалног партнера односи се на репрезентативне пред-

ставнике послодаваца, радника (и других категорија запослених) и државе. У том случају реч је о "трипартизму", систему у којем држава посредује између прва два социјална партнера. Све то је имало различите историјске облике, али је у суштини зависило од најважнијих класних интереса сваког од учесника преговарања. "Златно" доба социјалног мира и равнотеже снага рада и капитала одавно је прошло, а на делу је све чешића интервенција државе у индустријске односе, изнуђена пре свега актуелном економском кризом.

Центри и сателити

Чак и у најразвијенијим капиталистичким државама иза јавног заговарања слободног тржишта и конкуренције крије се и стварна државна интервенција у најважније секторе привређивања (банкарски систем, стратешке гране од националног значаја и сл). То је главни разлог да се и тамо у последње две године одустало од "социјалног пакта", пристанка представника рада и капитала на споразумно решавање сукоба, а пре свега од штрајкова и јавних протеста запослених. Осврт на социјално и политичку сцену у свету пре свега у старим и новим чланицама ЕУ, наводи на закључак да је поремећена равнотежа снага у корист крупног капитала, а све на штету запослених и растуће групе незапослених и сиромашних грађана. Један од најважнијих разлога представља глобализација економских активности и интереса капитала, помогнутих читавим спектром интервенција националних држава и регионалних финансијских институција. Управо је светска финансијска, економска и сваколик криза разоткрила да се иза тога крију витални интереси крупног капитала и са њима стопљених владајућих политичких елита. Наравно, они који су у центру капиталистичког система вуку главне конце, а земље и елите на периферији и полу периферији су "сателити", чија је судбина креирана у центру и "помогнута" све чешићим зајмовима ММФ, Светске банке и сл. Да све није тако једноставно потврђују и примери старих чланица ЕУ, у којој већ трећа земља (Грчка, Ирска, Португалија) невољно, али сигурно улази "под кишобран" ММФ-а. Има и чланица изузетака, али међу новим чланицама ЕУ (као Словенија), којима су одбиле помоћ ове међународне

Свим члановима, пријатељима
и сарадницима честитамо

1. МАЈ

СИНДИКАТ ЕМС

институције. За сада им то не смета много, иако је светска криза и тамо одавно стигла.

У суштини, у развијеним капиталистичким друштвима у времену светске економске кризе није дошло до стварања "социјалног пакта", споразума представника капитала и рада. Једноставно, за тако нешто власт и капиталистичка класа уопште нису имале потребе. Њихови интереси су готово сагласни, имају најважније изворе друштвене моћи и услове да терет кризе пребаце на средње и доње класе и слојеве. То је суштина свих предузетих мера, а наличје је сасвим другачије. На другој страни "медаље" је све масовније отпуштање с посла, раст незапослености и сиромаштва радника, службеника и доњих слојева слободних професија. Главни циљ државе и крупног капитала, али у међународним размерама, јесте да своје интересе заштите што више. Цех томе плаћа већина осталог становништва. Одмах вреди рећи да димензије сиромаштва и незапослености нису ни близу као у друштвима у транзицији.

Србија (ни)је свет

Друштвена моћ социјалних партнера у Србији је изразито различита. Реч је о друштву које завршава приватизацију, а уз то је и под утицајем других важних чинилаца. Мисли се на утицај светске економске кризе, процесе евроатланских и других интеграција земље, за коју је своју политичку судбину везала актуелна власт. Она је при томе своју "историјску", "неумитну" и "месијанску" улогу уласка у ЕУ (не)умишљено прогласила као природном, нешто за које је добила сагласност и легитимитет од грађана још с променама од 5. октобра 2000. Томе је готово све подређено, па и "социјални дијалог" и доношење "реформских" закона, тим више што се тај термин стварно измицао (2004, 2006, 2012, 2014, 2020, а можда, како рече немачки амбасадор тек 2030. година). Стога се политичке елите труде да ту "судбину" Србије убрзају, како би задржале или освојиле најважније центре друштвене моћи. Прича о "социјалном дијалогу" је само једна у низу која томе служи. Она је далеко мање атрактивна него што су предизборна обећања о отварању милион радних места (З. Ђинђић), пола милиона (Д. Миловановић), 200.000 (Б. Тадић и М. Динкић) до "боришу се за свако радно место" (Б.

Тадић). Било је и других обећања за ових десет година, од којих обичним радницима и грађанима никако да буде боље, да им стигне "светла будућност" и "бољи живот". У последње две године власт је схватила да може да има и користи од светске кризе (која није била стигла, онда се појавила, само нас је "окрзнула", чак "статистички" на измаку) и у први план истакла борбу за очување радних места, против незапослености и сиромаштва. То су значајне теме око којих се ломе интереси предузетника и представника радника, па није случајно да су се нашле у жижи "социјалног дијалога" од 2008. године до данас.

Поводи и суштина споразума синдикалних, предузетничких и политичких елита овде ћемо кратко описати. Најпре, доношење ОКУ је трајало месецима, да би се социјални партнери договорили непосредно пред парламентарне изборе 2008. Символично тај успех је увеличао својим присуством лично председник Републике. Радницима су хваљена достигнућа ОКУ, који је од стране министра рада потписан и проширено му дејство крајем те године. Власт се правила невештом, необавештеном о "светској кризи", па је тек у првој половини 2009. исту "обзанила" на овим просторима. Синдикати су били приморани, како се чинило, да одустану од материјалних делова ОКУ, да се важење истог суспендује у наредних шест месеци. Све је то правдано помоћи држави да лакше поднесе кризу. Потом је наступило "радикално" пролеће и лето, праћено масовним штрајковима, блокадама и протестима радника. Елите су се консолидовале и опет "удружиле снаге". Истог лета створене су радне групе за "предупређивање штрајкова", "обилазак сваког предузећа у којем је сумњива приватизација", помоћ "најугроженијим радницима". У свакој од њих нашао се министар рада и социјалне политике и неки од синдикалних лидера. Уз пут су донете и мере за "спасавање радних места", тј. измене Закона о раду. Оне су значиле одлазак радника на "кризне одморе", дуже од 45 дана. Стварно су трасирале пут радницима у незапослене и сувишне људе. Ни то није било довољно да се синдикат покаже као солидаран партнер, па је свесрдно учествовао и у доношењу законских уредби о месту и начину одржавања јав-

них скупова и протеста. За оне који су погођени и приватизацијом и кризом ове је остало мртво слово на папиру. Онда је дошла "љута" зима 2010, најчешће запамћена по протестима гладних радника на магистралним пругама, у просторијама локалних скупштина и на другим местима. Власт их је најпре игнорисала, а онда умиривала празним обећањима. За 7.000 радника са судским пресудама против послодавца који им дугују новац била је немилосрдна. Министри и судови су то стопирали, док не прође економска криза. Чист пример "независности" три гране власти и "правне" државе на делу! То су својом радикализацијом протеста (45 дана) и спремношћу да се саме и колективно спале, показале и раднице ТК "Рашка" из Новог Пазара. Има и других пример који сведоче о другом лицу наше транзиције.

Лепак за синдикате

Пролеће 2010. године инспирисало је наше елите на нове потезе и социјално договарање. Иницијатори су били синдикални лидери, а окупљени највећи предузетници ("тајкуни") и представници извршне власти. Био је то чувени "удар велике тројке" на кризу. У суштини синдикати су на тај начин аминовали потезе власти, дали јој лажни легитимитет, за доношење мера за помоћ предузетницима, а на штету већине радног становништва. Од тада па до данас сведочи смо великих "мука", несаница, пословних брига предузетника којима држава треба да понуди субвенције, олакша обавезе и додели повољније кредите, а они су спремни да не отпуштају раднике. Управо ово последње је било као "лепак", којим су синдикати пристајали на све то. Званично су штитили радна места и раднике, а стварно помагали предузетнике и консолидовали своје редове. Уске интересе елите заштитили су на више начина, а жртвовали стратешке интересе радника. Да је то истина сведоче подаци о губитку радних места, расту незапослености и сиромаштва и а већине радника и грађана земље. Стигли су догле да им мало ко верује, па ни добар део њиховог чланства. Зато се намеће још једно важно питање: Кога представљају и штите данашњи синдикат? У њима није учлањено ни трећина запослених, а највише губитника транзиције штрајкује и протестује мимо синдиката.